

УДК 338.43:638:519.237.8 (477.83)

Нагорнюк О.П., аспірант[©]

Львівський національний аграрний університет

ЗАСТОСУВАННЯ КЛАСТЕРНОГО ПІДХОДУ В ОЦІНЦІ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В статті розглянуто питання перспектив розвитку кластерів галузі тваринництва, що дасть змогу оптимізувати витрати виробників-учасників кластерів і підвищити ефективність виробництва продукції.

Ключові слова: виробництво, сільськогосподарське підприємство, тваринництво, галузь, витрати, кластер.

Постановка проблеми. Тваринництво як галузь сільського господарства відіграє важливу роль в забезпеченні продовольчої безпеки країни. Велика частка господарств населення в структурі виробництва продукції тваринництва створює труднощі стосовно вирішення ряду стратегічних завдань в галузі, вирішення яких потребує консолідації зусиль виробників, переробних підприємств, інституцій тощо. На сьогоднішній день для України є характерним використання таких форм інтеграційних об'єднань в як кооперативи, господарські товариства, асоціації, холдинги (агрохолдинги), корпорації, кластери, однак невеликі темпи розвитку цих форм господарювання окреслює недостатнього рівня вивчення проблеми з боку науковців-практиків, що зумовлює напрям дослідження.

Аналіз основних досліджень. Дослідженню розвитку кластерів в світовій та українській економіці присвячено немало наукових праць. Серед них праці вчених економістів та практиків. Важливий вклад зробили: В.І. Слейко, Р.Т. Гришук, Н.Ю. Подольчак, А.О. Цапін та інші. Усі роботи спрямовані на впровадження та розробку нових підходів до розвитку кластерів.

Мета статті. Визначити важливість кластерної моделі розвитку тваринництва Львівської області, що дозволить ефективніше використовувати виробничі ресурси, оптимізувати структуру витрат, підвищити ефективність виробництва в цілому.

Виклад основного матеріалу. Львівська область посідає важливе місце серед інших регіонів України за обсягами виробництва продукції тваринництва. Разом з тим значна частка імпортової продукції на продуктових ринках регіону, низька рентабельність (у тому числі збитковість) виробництва свідчать про незадовільний стан в галузі. Так, у 2000-2009 роках в цілому по Львівській області загальна збитковість галузі тваринництва сільськогосподарських підприємств коливалася від -43,0% до -7,6% і лише в 2010 році була досягнута рентабельність виробництва - 0,7%. В структурі витрат на виробництво продукції тваринництва у 2010 році 87% всіх витрат припадало на матеріальні

витрати, 7,8% - оплату праці з відрахуваннями, 4,0% - амортизацію основних засобів, 1,2 % - інші витрати.

В розрізі адміністративних районів Львівської області спостерігаються як і суттєві відмінності, так і загальні схожі риси. Тому розвиток інтеграційних форм в сільському господарстві дозволить його учасникам використати та отримати ряд переваг, що позитивним чином впливатиме на ефективність виробництва продукції тваринництва в Львівській області. На нашу думку найперспективнішими формами об'єднання Львівської області, враховуючи густину населення та роздільність сільськогосподарських виробників є сільськогосподарські кооперативи і кластери.

Під кластерами розуміють сконцентровані переважно за географічною ознакою групи взаємозв'язаних компаній чи фірм: 1) - з регіонально обмеженою формою економічної діяльності всередині споріднених секторів, зазвичай прив'язані до тих чи інших наукових закладів (НДІ, університетів і т.д.); 2) - з вертикальними виробничими зв'язками у вузьких сферах діяльності, створені навколо головних фірм або мережі основних підприємств, що охоплюють процеси виробництва, постачання і збуту; 3) - галузеві групи у різних видах виробництва з високим рівнем агрегації [1, С.46]. Кластерна модель розвитку галузі тваринництва передбачає налагодження мережі зв'язків не тільки між виробниками сільськогосподарської продукції і переробними підприємствами, а й передбачає співпрацю з дослідними установами, вищими навчальними закладами, агентствами зі стандартизації, торговельними об'єднаннями, галузевими асоціаціями тощо. Для Львівської області як регіону додаткових перспектив застосування кластерної моделі є географічна близькість з країнами Європейського Союзу, що сприяє більш тісній співпраці та обміну досвідом в рамках транскордонного співробітництва, що дозволяє також отримати додатковий досвід і використати результати співпраці зазначених вище установ з партнерами країн Європейського Союзу, у тому числі Польщі.

До основних атрибутів кластера можна віднести: географічна близькість фірм-учасників кластера, що дозволяє отримати позитивний ефект від використання тих самих ресурсів; загальна діяльність учасників кластера повинна бути спрямована на досягнення спільної цілі; процеси інтеграції учасників кластера, що підсилило б ефект географічної близькості і спільних цілей; чисельність учасників кластера, що включають які і виробників, так і різних інституцій [2, С.37-38].

Вважаємо, що найбільш перспективною формою кластерів в сільському господарстві Львівської області є сконцентрований тип кластера (за географічним розташуванням), що обумовлено специфікою виробництва, де засобом виробництва виступає земля. Для галузі тваринництва цей принцип є менш важливим, однак за умови власного кормовиробництва та збалансованості галузей рослинництва і тваринництва, питання землі є також актуальним. Застосування кластерів в сільському господарстві регіону може стимулювати і процеси інноваційної-інвестиційної активності виробників.

Розрізняють різні типи методів кластерного аналізу, зокрема такі: ієрархічні, К-середніх, двоходове об'єднання [3, С.68]. Ієрархічні методи поділяються на агромеративні (послідовно об'єднують об'єкти у більші групи) і дивизимні (послідовно розділяють об'єкти на менші групи). При застосуванні методу К-середніх вибирають К-випадкові кластери, а потім змінюється приналежність до них об'єктів. Двоходове об'єднання проводить кластеризацію як спостережень, так і змінних.

Основними поняттями кластерного аналізу є подібність і дистанція. Ця особливість кластерного аналізу як інструменту оцінки перспектив розвитку галузі тваринництва Львівської області є важливою, оскільки дозволить спостерігати і подібність в розрізі районів області щодо обраних загальних ознак. На першому етапі аналізу на прикладі Львівської області було виділено 20 кластерів, в кожен з яких увійшов один адміністративний район (Бродівський район – кластер №1, Буський – кластер №2,..., Яворівський район – кластер №20). Виділено систему показників (ознак), на основі яких була розрахована евклідова відстань $d(X, Y)$ між усіма районами Львівської області. Евклідова відстань (міра близькості) між двома об'єктами (в даному випадку адміністративними районами) характеризує наближеність районів за ступенем розвитку тваринництва, при чому чим менша відстань, тим ближче об'єкти знаходяться один до одного.

Для розрахунку значень евклідової відстані між кластерами (районами) Львівської області була обрана наступна система показників: x_1 - виробництво продукції тваринництва на 100 га с.-г. угідь, тис.грн; x_2 - рівень рентабельності продукції тваринництва, %; x_3 - виробництво продукції тваринництва на 1 працівника, тис.грн; x_4 - частка сільськогосподарських підприємств у валовому виробництві продукції тваринництва, %. Для точності розрахунків і приведення показників до спільного знаменника їх було співставлено з аналогічними середніми значеннями по області.

Це дало змогу виразити кожен об'єкт кластерного аналізу (адміністративний район області) через набір показників, і, представивши по чергово по два аналізовані об'єкти $X = (X_1, X_2, X_3, X_4)$ і $Y = (Y_1, Y_2, Y_3, Y_4)$, розрахувати міру близькості (евклідову відстань) за формулою:

$$d(X, Y) = \sqrt{\sum_{i=1}^4 (X_i - Y_i)^2}$$

Виходячи з представлених розрахунків можна зробити висновок, що на території Львівської області є всі передумови для створення таких інтеграційних форм як кластери виробників продукції тваринництва, в які об'єднуватимуться в середньому кілька адміністративних районів, виходячи з концентрованого типу кластеру за географічною ознакою: Кластер №1 (Яворівський, Пустомитівський, Перемишлянський); Кластер №2 (Городоцький, Миколаївський); Кластер №3:

Кам'янка-Бузький, Жовківський); Кластер №4 (Дрогобицький, Мостиський, Самбірський); Кластер № 5 (Турківський і Скорівський). Всі інші райони, зокрема Сокальський, можуть входити в найбільш наближені кластери або в перспективі стати центрами нових кластерних утворень.

Висновки. Застосування кластерного підходу в стратегічних планах розвитку галузі тваринництва Львівської області дасть змогу консолідувати зусилля виробників на підвищення ефективності виробництва, вирішенні стратегічних завдань галузі та зниженні собівартості продукції.

Література

1. Броншпак Г.К. Государственная поддержка кластерных инициатив: вертикально интегрированные структуры в АПК // Г.К. Броншпак / Економіка АПК.- 2007.- №4.- С. 45-50.

2. Gorynia M. Klastry a miedzynarodowa konkurencyjnosc i internacjonalizacja przedsiediorstwa // M. Gorynia, B. Jankowska / Warszawa, 2008 – 228s.

3. Тоцька О. Кластерний аналіз областей України за випуском продуктів харчування // О. Тоцька / Регіональна економіка, 2005. - №3. – С. 67-75.

4. Основні показники роботи сільськогосподарських підприємств Львівської області за 2010 рік. – Львів, 2011. – 29 с.

Summary

Nahoronyuk O.P., PhD

Lviv National Agrarian University

APPLICATION CLUSTER APPROACH IN ASSESSMENT OF FUTURE DEVELOPMENT AREA ANIMAL LVIV

The paper considered the prospects for development of clusters of livestock production, which will enable manufacturers to optimize the costs of participating clusters and increase the efficiency of livestock production.

Key words: *production, farm, farming, industry, costs, cluster.*

Рецензент – д.е.н., професор Пунько Б.М.